

УДК 631

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Брянцева Н.А.

(Харківський науково-дослідний центр продуктивності АПК)

У статті наведено аналіз визначення чинників використання трудових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах.

Постановка проблеми. Перехід України до ринкових відносин вимагає від агропромислових підприємств розробки нових підходів до стратегії аграрної політики, пріоритетність розвитку сільськогосподарського виробництва, докорінну перебудову економічних відносин в аграрній сфері, основною складовою яких є трудові ресурси села. Збільшення виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції і підвищення її ефективності багато в чому залежать від рівня забезпеченості аграрної сфери робочою силою. В ринковій економіці робоча сила, як і товар (капітал), вступає у сферу вільного обігу. При цьому кожен із них створює свій ринок (ринок товарів, капіталів, робочої сили, цінних паперів, послуг тощо) з притаманними йому особливостями, які визначають ту чи іншу систему його функціонування і впливу на обсяг, рівень виробництва, його ефективність.

Тому на підйомі економічного розвитку і входження країни у ринкові відносини, проблема удосконалення колективно-договірних та соціально-трудова відносин, мотивації праці та підвищення її продуктивності стає найбільш гострою, що вказує на необхідність її вивчення та аналізу з метою розробки практичних заходів щодо відродження галузі, зростання виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності використання кадрового потенціалу на селі та росту добробуту сільського населення України тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідження питань формування й ефективного використання трудового потенціалу в умовах ринкової економіки вагомий внесок зробили відомі сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: А. Абалкін, В.Г. Андрійчук, Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, А.Ф. Бурик, Н.І. Єсінова, А.М. Колот, Г.Т. Куликов, Г.І. Купалова, Е.М. Лібанова, М. Й. Малік, М.К. Орлатий, І.В. Прокопа, Л.О. Шепотько, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин, К.І. Якуба та інші. Більшість цих робіт присвячено або питанням формування трудових ресурсів на селі та раціонального менеджменту персоналом, або окремим питанням соціального захисту сільського населення, розвитку ринку аграрної праці, демографічним питанням тощо [1-2].

Мета дослідження - узагальнення досвіду вітчизняних науковців у

вирішенні теоретичних питань, пов'язаних із визначенням поняття праці, трудових ресурсів як соціально-економічної категорії та визначення чинників підвищення ефективності їх використання на сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливими умовами соціально-економічного розвитку України є активація людського чинника, удосконалення політики зайнятості. Від успіху перетворень у сфері зайнятості залежать можливості економічного зростання і піднесення національного добробуту. Ефективне використання й управління діяльністю людини має пріоритетне значення і для розвитку економіки в цілому, і для галузі сільськогосподарства зокрема. Питання трудового потенціалу і трудових ресурсів уже десятки років є провідною проблемою на сільськогосподарських підприємствах. Трудові ресурси – рушійна сила й найголовніший чинник успішного функціонування сільськогосподарського підприємства. Коли підприємство навчиться ефективно управляти працею, це допоможе йому вирішити головні проблеми виробництва, зміцнити свої позиції на ринку і досягти високого рівня розвитку. Без трудових ресурсів не зможе існувати будь-яка галузь, господарство.

Нині, як і завжди, істотною є проблема не просто залучення трудових ресурсів, а й ефективного їх використання: підвищення потенціалу, використання в повному обсязі.

У сучасних умовах однією з причин незацікавленості трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств у високоефективній самовідданій роботі є недосконалість процесу управління трудовими ресурсами, що частково проявляється у недосконалісті мотиваційного механізму процесу управління. У зв'язку з цим сільськогосподарським підприємствам необхідно приділяти увагу розробці ефективного механізму стимулювання [2].

Механізм управління трудовими ресурсами – це система органів управління, засобів, методів, спрямованих на реалізацію соціально-економічної політики держави у сфері забезпечення ефективного відтворення людських ресурсів.

Позитивний вплив на процес відтворення аграрного виробництва, створення нових, нетрадиційних для села, робочих місць та підвищення рівня зайнятості населення має оптимізація розміщення продуктивних сил та удосконалення адміністративно-територіальної структури сільської поселенської мережі. Однак, за нинішніх демографічних та соціально-економічних умов, що склалися в сільській місцевості України, оптимізація зайнятості населення ускладнена. Тому майбутній розвиток процесів формування і функціонування використання трудових ресурсів аграрної сфери можна визначати за допомогою прогнозних розрахунків, враховуючи при цьому чинники (демографічні, соціальні, економічні, екологічні, політичні тощо), вплив яких важко відокремити і кількісно виміряти.

Використання трудових ресурсів в аграрному виробництві об'єктивно дуже різна і визначається природними умовами, щільністю населення, станом місцевих сільськогосподарських підприємств, розвитком

несільськогосподарських сфер зайнятості в конкретній місцевості, землезабезпеченістю, продуктивністю праці, розміром заробітної плати тощо. Частина факторів впливає на використання трудових ресурсів безпосередньо, інші – через діяльність людини.

Вплив певних факторів на формування ефективного використання трудових ресурсів характеризується їх тісним взаємозв'язком. Встановити залежність рівня сільськогосподарської зайнятості від певних чинників та визначити рівень впливу останніх на використання трудових ресурсів можна за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

У сільськогосподарських підприємствах, залежно від комплексу факторів, складається різна забезпеченість їх робочою силою і різний рівень її використання. Водночас узагальнене визначення соціально-економічних факторів ускладнюється розрізненими даними про соціальний розвиток підприємств. Окремі сторони цих факторів характеризуються питомою вагою пенсіонерів у структурі населення, міграційним і природним приростом, густотою населення, виробництвом валової продукції на одного зайнятого в сільському господарстві, заробітною платою тощо [4]. Тому для всебічного аналізу зайнятості при виборі факторів необхідно застосувати системний підхід, тобто слід враховувати сукупність природно-географічних, соціально-економічних, демографічних і організаційних факторів, оскільки при взаємодії вплив кожного з них або знижується, або підсилюється.

Значною проблемою є і недовикористання потенціалу трудових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах, бо мотивація майже відсутня. Важливим чинником, що нині виступає мотивацією до праці, є конкуренція за робоче місце, тому що пропозиція трудових ресурсів значно перевищує попит. Тому необхідно задіяти систему мотивації працівників, створювати для них певні сприятливі умови, виплачувати зарплатню належного рівня, надбавки та премії за виконання поставлених завдань.

Управління трудовим потенціалом і потенціалом трудових ресурсів відбувається як за допомогою матеріальних, так і моральних стимулів. Щоб заохотити до праці трудовий потенціал, необхідні сприятливі соціальні умови для людей, які зможуть працювати з максимальною віддачею, використовуючи свої знання, досвід і інтелект. Працівник має відчувати себе особистістю, мати змогу проявляти себе та отримувати за це належну винагороду, яка стимулюватиме його до нових досягнень і результатів. Він повинен отримувати індивідуальну оцінку за результатами виконаної роботи за певний період, від якої буде залежати розмір винагороди.

Збільшення показника смертності і зниження показника народжуваності, скорочення тривалості життя і загальне старіння населення - всі ці тенденції впливають на кількісно-якісний склад трудового потенціалу, кваліфікаційний і освітньо-культурний рівень населення, продуктивність суспільної праці та її стимули, доходи населення і вартість робочої сили [5]. Економічні і соціальні проблеми викликали безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності,

значне розшарування населення за рівнем доходів, зниження національного інтелектуального та освітнього потенціалу.

Отже, управління використанням трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств – це система заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання трудових ресурсів за допомогою методів управління з урахуванням впливу зовнішніх чинників.

Висновок. Для ефективного формування трудового потенціалу і використання трудових ресурсів, необхідно вжити заходи зі створення передумов розвитку та реалізації трудового потенціалу. Основним орієнтиром має стати аграрна політика держави, яка сприятиме ефективному використанню трудових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами.

Список літератури:

1. Аграрна праця та соціальний розвиток села / О.А. Бугуцький, Г.Л. Купалова, М.К. Орлатий [та ін.]; за ред. О.А. Бугуцького. – К.: ІАЕ, 1996. – 201с.
2. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України – 2009. - № 4 – с. 74-85.
3. Гнібіденко І.Ф. Соціально-економічні проблеми зайнятості і соціального захисту населення в аграному секторі економіки України. – К.: Соцінформ, 2002. – 336с.
4. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник / Н.І. Єсінова. – К.: Кондор, 2006. – 432с.
5. Качан Є.П., Шушпанов Д.Г. Управління трудовими ресурсами: Навчальний посібник.: - К.: ВД «Юридична книга», 2003. – 258с.

Аннотація

Основные факторы повышения эффективности использования трудовых ресурсов на сельскохозяйственных предприятиях

Брянцева Н.А.

В статье приведен анализ определения факторов использования трудовых ресурсов на сельскохозяйственных предприятиях.

Abstract

Increase in utilization of labor resources in agriculture on their main factors

N.Bryantseva

The paper presents an analysis of the factors determining the use of labor resources in the business of agriculture.